

การศึกษาศักยภาพลำนํ้าห้วยข้าวสารเพื่อรองรับปริมาณความต้องการนํ้าในสภาพปัจจุบัน

THE POTENTIAL OF HUAI KAO SARN STREAM FOR PRESENT WATER DEMAND

ฤกษ์ชัย ศรีวรรมาศ (Rerkchai Srivoramas)¹

กฤษณ์ ศรีวรรมาศ (Krit Sriworamas)²

ธนภร ทวีวุฒิ (Thanapon Thaveevouthti)³

ทวีศักดิ์ วังไพศาล (Thaveesak Vangpaisal)⁴

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี rekchai_s@yahoo.com

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี kritgolf@hotmail.com

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ensuwath@ubu.ac.th

⁴ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี thaveesak.v@ubu.ac.th

บทคัดย่อ : บทความนี้นำเสนอการประเมินศักยภาพของลำนํ้าห้วยข้าวสารเพื่อรองรับปริมาณความต้องการใช้นํ้าในสภาพปัจจุบัน กรณีศึกษาแบบมีปริมาณนํ้าเต็มความจุลำนํ้า โดยในการศึกษาได้แบ่งลำนํ้าออกเป็น 4 ช่วง แล้วทำการวิเคราะห์หาปริมาณนํ้าต้นทุนได้แก่ปริมาณนํ้าฝนและปริมาณนํ้าในลำนํ้า ส่วนปริมาณความต้องการใช้นํ้าในสภาพปัจจุบันประกอบด้วย ความต้องการใช้นํ้าเพื่อการเกษตร การอุปโภค-บริโภค และการปศุสัตว์ แล้วนำผลการวิเคราะห์มาจำลองสมดุลของการใช้นํ้ารายเดือนในพื้นที่ริมตลิ่งลำนํ้าห้วยข้าวสารโดยใช้แบบจำลอง HEC-3 ผลการศึกษาพบว่าหากมีปริมาณนํ้าเต็มความจุลำนํ้าห้วยข้าวสารจะสามารถรองรับปริมาณความต้องการใช้นํ้าในพื้นที่ริมตลิ่งลำนํ้าห้วยข้าวสารในสภาพปัจจุบันได้

ABSTRACT : This paper presents the potential of Huai Kao Sarn stream for present water demand in a case of river full capacity. In this study, the Huai Kao Sarn stream is divided into 4 stream sections. The water supply includes the estimated rainfall and runoff. The present water demand includes water uses for 3 aspects i.e. agriculture, daily drinking and usage, and animal farm. The modelling of monthly water balance for areas adjacent to the Huai Kao Sarn stream is carried out using HEC-3. The results show that in the case of full capacity, the stream is able to serve the present water demand requiring by those areas.

KEYWORDS : Huai Kao San , Stream , Water balance , Potential , Water demand , Water supply

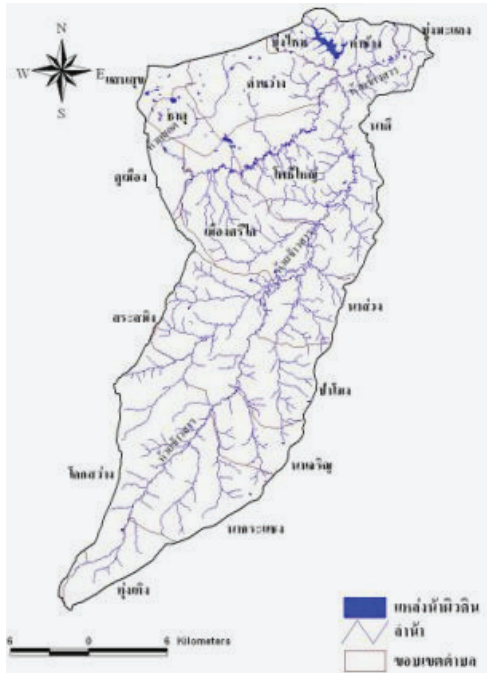
1. บทนำ

ห้วยข้าวสารเป็นลำนํ้าสาขาหนึ่งของลำนํ้าโดมใหญ่ มีความยาวลำนํ้าประมาณ 60 กิโลเมตร มีต้นกำเนิดลำนํ้าอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลโคกสว่าง อำเภอสำโรง และตำบลทุ่งเทิง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี ดังภาพที่ 1 แล้วไหลลงลำนํ้าโดมใหญ่ระหว่างตำบล

บึงมะแลงและตำบลนาดี กิ่งอำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี

ในปัจจุบันมีโครงการพัฒนาลำนํ้าห้วยข้าวสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวนมากแนวทางการพัฒนาลำนํ้าจะมุ่งเน้นเพื่อเพิ่มปริมาณความจุของลำนํ้าให้มากขึ้นรวมทั้งพยายามกักเก็บนํ้าในลำนํ้าไว้ใช้ในฤดูแล้ง แนวทางการพัฒนา

ดังกล่าวได้แก่การขุดลอกลำน้ำเพื่อเพิ่มพละของลำน้ำ การสร้างฝายเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง เป็นต้น

ภาพที่ 1 ลำน้ำห้วยข้าวสารและลำน้ำสาขา

การพัฒนาในแต่ละแนวทางต้องใช้งบประมาณจำนวนมากเพื่อใช้ในการดำเนินงาน ในบางครั้งการพัฒนาดังกล่าวก็ไม่สามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำได้ ทำให้สูญเสียงบประมาณโดยเปล่าประโยชน์ ดังนั้นหากมีการศึกษาศักยภาพลำน้ำก่อนจะดำเนินการพัฒนาจะทำให้ทราบได้ว่ามีความเหมาะสมและเป็นไปได้หรือไม่ที่จะพัฒนา หากผลการศึกษาสรุปได้ว่าพัฒนาลำน้ำแล้วสามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำได้ก็ควรหาแนวทางพัฒนา แต่หากผลการศึกษาสรุปได้ว่าพัฒนาลำน้ำแล้วไม่สามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำได้ก็จะได้หาแนวทางพัฒนาในรูปแบบอื่น เพื่อจะได้ไม่สูญเสียงบประมาณโดยเปล่าประโยชน์

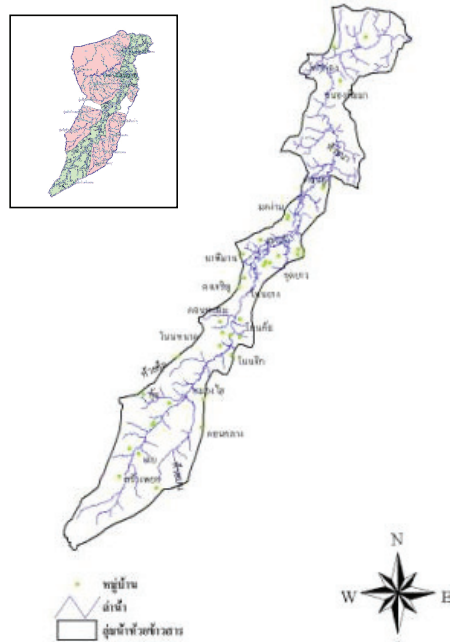
บทความนี้จึงทำการศึกษาศักยภาพลำน้ำห้วยข้าวสารในการรองรับปริมาณความต้องการใช้น้ำของประชาชนในพื้นที่ริมคลองลำน้ำห้วยข้าวสาร กรณีมีปริมาณน้ำเต็มความจุลำน้ำห้วยข้าวสารจะสามารถรองรับปริมาณความต้องการใช้น้ำทั้งในด้านการเกษตรกรรม การอุปโภค บริโภค และการเลี้ยงสัตว์ โดยใช้แบบจำลองทางอุทกวิทยา (แบบจำลอง HEC-3) มาช่วยในการวิเคราะห์

2. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาศักยภาพลำน้ำห้วยข้าวสารในการรองรับปริมาณความต้องการใช้น้ำบริเวณริมคลองลำน้ำในสภาพปัจจุบัน

3. ขอบเขตการศึกษา

1. ศึกษาพื้นที่ริมคลองลำน้ำห้วยข้าวสาร ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 พื้นที่ศึกษาริมคลองลำน้ำห้วยข้าวสาร

2. การวิเคราะห์หาปริมาณน้ำต้นทุนประกอบด้วย การวิเคราะห์หาปริมาณน้ำเต็มความจุลำน้ำห้วยข้าวสาร การวิเคราะห์หาปริมาณน้ำแหล่งน้ำผิวดินที่มีปริมาตรความจุมากกว่า 1,000 ลูกบาศก์เมตร และการวิเคราะห์ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายเดือนในพื้นที่ศึกษา
3. ข้อมูลภูมิอากาศใช้ข้อมูลจากกรมอุตุนิยมวิทยา ปี พ.ศ. 2528 ถึง พ.ศ. 2547
4. ปริมาณน้ำฝนใช้ในการทำการเกษตรเท่านั้น
5. ข้อมูลพื้นที่การเกษตร ข้อมูลจำนวนประชากร และข้อมูลจำนวนสัตว์เลี้ยง เป็นข้อมูล กชช 2 ค ปี พ.ศ. 2548 จากศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท
6. ความต้องการใช้น้ำประกอบด้วย น้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค ปศุสัตว์ และการเพาะปลูก

7. ปริมาณความต้องการใช้น้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค วิเคราะห์โดยใช้จำนวนประชากรในพื้นที่คูณกับปริมาณการใช้น้ำเฉลี่ยของแต่ละคน
8. ปริมาณความต้องการใช้น้ำเพื่อการปศุสัตว์ วิเคราะห์โดยใช้ชนิดและจำนวนสัตว์เลี้ยงคูณกับปริมาณการใช้น้ำเฉลี่ยของสัตว์แต่ละชนิด

4. สมมติฐาน

1. มีการใช้น้ำเฉพาะในลำน้ำที่อยู่พื้นที่ศึกษาเท่านั้น
2. ปริมาณน้ำของแหล่งน้ำผิวดินที่มีความจุมากกว่า 1,000 ลูกบาศก์เมตร สามารถนำมาใช้เพื่อการเกษตรกรรมได้
3. มีปริมาณน้ำเติมลำน้ำเนื่องจากมีการกักเก็บน้ำ
4. ปริมาณน้ำของแหล่งน้ำใต้ดินมีปริมาณน้อยเมื่อเทียบกับปริมาณน้ำฝนและปริมาณน้ำในลำน้ำ รวมทั้งน้ำใต้ดินไม่เหมาะต่อการนำมาใช้เพื่อการเกษตรกรรม เนื่องจากในบริเวณพื้นที่ศึกษาน้ำใต้ดินเป็นน้ำที่มีความเค็ม
5. หน้าตัดลำน้ำมีลักษณะคล้ายคลึงกันในแต่ละช่วงของหน้าตัดลำน้ำที่สำรวจ
6. การเกษตรนอกฤดูการทำนาปีมีการปลูกพืชทดแทนในพื้นที่ทำนาปี ได้แก่ พืชไร่และพืชผัก
7. พืชที่มีการปลูกตลอดทั้งปี ได้แก่ ไม้ยืนต้น พืชไร่ และพืชผัก

5. วิธีการศึกษา

1. การรวบรวมข้อมูล
 - ทำการสำรวจหน้าตัดลำน้ำ(Cross Section) ห้วยข้าวสาร
 - เก็บรวบรวมข้อมูลปริมาณฝนของแต่ละสถานีที่อยู่รอบบริเวณศึกษา และรวมไปถึงข้อมูลสภาพอากาศของจังหวัดอุบลราชธานีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 ถึง 2547 จากสถานีกรมอุตุนิยมวิทยาจังหวัดอุบลราชธานี
 - เก็บรวบรวมข้อมูลพื้นที่เพาะปลูก จำนวนประชากร และจำนวนสัตว์เลี้ยง จากศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท (กชช 2 ค) ปี พ.ศ. 2548
2. การวิเคราะห์ข้อมูล
 - วิเคราะห์ปริมาณฝนเฉลี่ยในพื้นที่โดยวิธีทีสเซน (Thiessen Method) ดังสมการที่ 1

$$P = \frac{1}{A} \sum_{i=1}^n P_i A_i \quad (1)$$

เมื่อ P คือ ปริมาณฝนเฉลี่ย หน่วยเป็นมิลลิเมตร (mm)

P_i คือ ปริมาณฝนที่วัดได้จากสถานีวัดน้ำฝนที่ i หน่วยเป็นมิลลิเมตร (mm)

A_i คือ พื้นที่รูปหลายเหลี่ยมที่ล้อมรอบสถานีวัดน้ำฝนที่ i หน่วยเป็นตารางกิโลเมตร (km^2)

A คือ พื้นที่รับน้ำฝนรวม หน่วยเป็นตารางกิโลเมตร (km^2)

- ปริมาณฝนใช้การของพืชคือปริมาณน้ำฝนที่พืชสามารถนำมาใช้เพื่อการเจริญเติบโตได้โดยตรง ปริมาณฝนใช้การของพืชหาได้โดยการนำค่าฝนเฉลี่ยในพื้นที่มาแทนในสมการที่ 2 และ 3 [1]

ฝนใช้การข้าว ;

$$Re = 6.5314 + 0.7679R - 6.2098 \times 10^{-4} R^2 \quad (2)$$

ฝนใช้การพืชไร่ ผัก และผลไม้ ;

$$Re = 3.0350 + 0.5371R - 4.9604 \times 10^{-4} R^2 \quad (3)$$

เมื่อ Re คือ ปริมาณฝนใช้การ หน่วยเป็นมิลลิเมตร (mm)

R คือ ปริมาณฝนเฉลี่ยในพื้นที่ หน่วยเป็นมิลลิเมตร (mm)

- ปริมาณน้ำกักเก็บในลำน้ำหาได้โดยการนำข้อมูลระดับน้ำเติมพื้นที่หน้าตัดลำน้ำ (Cross Section) คูณกับความยาวของลำน้ำในแต่ละช่วง

- ปริมาณการใช้น้ำเพื่อการเกษตรหาได้โดย การคำนวณหาปริมาณการใช้น้ำของพืชอ้างอิงโดยวิธี Penman ดังสมการที่ 4 แล้วคูณกับค่าสัมประสิทธิ์การใช้น้ำของพืช (Crop Coefficient, K_c) ดังสมการที่ 5 จะได้ปริมาณการใช้น้ำของพืชแต่ละชนิด แล้วหักด้วยปริมาณฝนใช้การเสร็จแล้วจึงคูณด้วยพื้นที่ทำการเกษตร ก็จะได้ปริมาณน้ำเพื่อการเกษตร

$$(ET_p) = \frac{\Delta H + \gamma E_a}{\Delta + \gamma} = \left(\frac{\Delta}{\Delta + \gamma} \right) H + \left(\frac{\gamma}{\Delta + \gamma} \right) E_a \quad (4)$$

เมื่อ ET_p คือ ปริมาณการใช้น้ำของพืชอ้างอิง หน่วยเป็นมิลลิเมตรต่อวัน (mm/day)

Δ คือ ความลาดชันของกราฟความสัมพันธ์ระหว่างความดันไอน้ำอิ่มตัวกับอุณหภูมิที่จุดที่มีอุณหภูมิเท่ากับอุณหภูมิเฉลี่ย

γ คือ ค่าคงที่ไซโครเมตริก (Psychrometric Constant) มีค่าเท่ากับ 0.49

H คือ รังสีสุทธิจากดวงอาทิตย์ (Net Solar Radiation) มีค่าเทียบเท่ากับอัตราการระเหยของน้ำ (mm/day)

E_a คือ ปริมาณการระเหยของน้ำเนื่องจากและความดันไอน้ำอิ่มตัวของอากาศ (mm/day)

$$ET = K_c \times ET_p \quad (5)$$

ET คือ ปริมาณการใช้น้ำของพืช

K_c คือ สัมประสิทธิ์การใช้น้ำของพืช

- ปริมาณการใช้น้ำเพื่อการอุปโภคหาได้โดย นำข้อมูลจำนวนประชากรคูณกับอัตราการใช้น้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภคต่อคนต่อวัน ของชุมชนขนาดเมืองเล็กน้ำดื่ม-น้ำใช้ในครัวเรือน 120 ลิตร/คน/วัน [2] แล้วจึงคูณด้วยจำนวนวันของแต่ละเดือน

- ปริมาณการใช้น้ำเพื่อการปศุสัตว์หาได้โดย นำข้อมูลจำนวนสัตว์เลี้ยงคูณกับอัตราการใช้น้ำของสัตว์เลี้ยงต่อตัวต่อวันของสัตว์แต่ละชนิดแล้วจึงคูณด้วยจำนวนวันของแต่ละเดือน

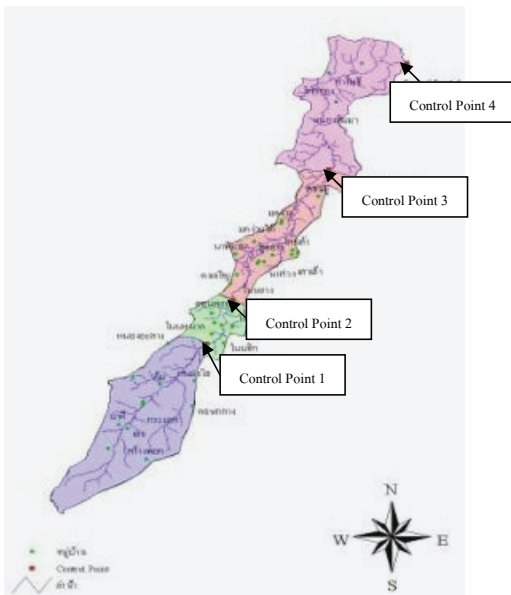
โค-กระบือ ใช้น้ำ 40-50 ลิตร/ตัว/วัน [3]

สุกร ใช้น้ำ 15-20 ลิตร/ตัว/วัน [4]

เป็ด-ไก่ ใช้น้ำ 0.3 ลิตร/ตัว/วัน [5]

3. การแบ่งพื้นที่ศึกษา

ในการวิเคราะห์สถานการณ์น้ำแบ่งเป็นพื้นที่ศึกษาย่อยออกเป็น 4 พื้นที่ย่อย โดยแบ่งเป็นกลุ่มหมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียงกัน และกำหนดจุดควบคุมน้ำ (Control Point) ของพื้นที่ย่อยดังกล่าวที่ 3 โดยพื้นที่ย่อยที่ 1 เป็นพื้นที่ต้นน้ำ จนถึงพื้นที่ย่อยที่ 4 เป็นพื้นที่ท้ายน้ำ (บริเวณลำน้ำห้วยข้าวสาร ไหลลงลำโดมใหญ่)

ภาพที่ 3 ตำแหน่งจุดควบคุมน้ำ (Control Point; C.P.) ในลำน้ำห้วยข้าวสาร

6. ผลการศึกษา

พื้นที่ที่ทำการศึกษาของโครงการมีประชากร 12,715 คน ทำการปศุสัตว์ ได้แก่ เลี้ยงวัว 2,695 ตัว เลี้ยงควาย 1,596 ตัว เลี้ยงสุกร 929 ตัว เลี้ยงเป็ด-ไก่ 8,495 ตัว ในส่วนของพื้นที่ทำการเกษตรจะประกอบไปด้วยพื้นที่ทำนา 59,011 ไร่ พื้นที่ปลูกพืชไร่ 1,065 ไร่ พื้นที่ปลูกไม้ผลไม่ยืนต้น 1,873 ไร่ พื้นที่ปลูกผัก 1,094 ไร่ นอกจากนี้สามารถจำแนกตามจุดควบคุมต่างๆ ได้ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลจำนวนหมู่บ้าน ขนาดพื้นที่เพาะปลูก จำนวนประชากร และจำนวนสัตว์เลี้ยงในแต่ละจุดควบคุม

ข้อมูล	CP1	CP2	CP3	CP4
จำนวนหมู่บ้าน	11	7	14	3
พื้นที่ทำนา (ไร่)	17,230	9,840	26,730	4,087
พื้นที่ทำไร่ (ไร่)	317	43	626	79
พื้นที่ไม้ผลไม่ยืนต้น (ไร่)	685	185	336	667
พื้นที่ปลูกผัก (ไร่)	635	139	276	44
จำนวนประชากร	5,991	1,778	3,727	1,220
จำนวนวัว (ตัว)	1,056	246	1,273	120
จำนวนควาย (ตัว)	830	186	540	40
จำนวนหมู (ตัว)	165	107	637	20
จำนวนเป็ดและไก่ (ตัว)	5,795	1,280	200	1,220

จากข้อมูลข้างต้นนำมาหาความต้องการใช้น้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค กรณีชุมชนเมืองขนาดเล็กมีอัตราการใช้น้ำประมาณ 120 ลิตร/คน/วัน ผลการคำนวณแสดงดังตารางที่ 2 และความต้องการใช้น้ำเพื่อการปศุสัตว์ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 2 ความต้องการใช้น้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค

C.P.	การใช้น้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค (1,000 ลูกบาศก์เมตร)											
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
C.P.1	22.3	20.1	22.3	21.6	22.3	21.6	22.3	22.3	21.6	22.3	21.6	22.3
C.P.2	6.6	6.0	6.6	6.4	6.6	6.4	6.6	6.6	6.4	6.6	6.4	6.6
C.P.3	13.9	12.5	13.9	13.4	13.9	13.4	13.9	13.9	13.4	13.9	13.4	13.9
C.P.4	4.5	4.1	4.5	4.4	4.5	4.4	4.5	4.5	4.4	4.5	4.4	4.5

ตารางที่ 3 การใช้น้ำเพื่อการปศุสัตว์

C.P.	การใช้น้ำเพื่อการปศุสัตว์รายเดือน (1,000 ลูกบาศก์เมตร)											
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
C.P.1	3.1	2.8	3.1	3	3.1	3	3.1	3.1	3	3.1	3	3.1
C.P.2	0.7	0.7	0.7	0.7	0.7	0.7	0.7	0.7	0.7	0.7	0.7	0.7
C.P.3	3.2	2.9	3.2	3.1	3.2	3.1	3.2	3.2	3.1	3.2	3.1	3.2
C.P.4	0.3	0.2	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3

สำหรับการวิเคราะห์ความต้องการน้ำเพื่อการเกษตรกรรมพิจารณาการปลูกพืชชนิดต่างๆ คือ ข้าววนปีที่มีการปลูกในช่วงเดือนมิถุนายนถึงเดือนกันยายน ซึ่งมีการใช้น้ำเพื่อการเตรียมแปลงเท่ากับ 250 มิลลิเมตร พืชไร่ ผักและไม้ผลไม้ยืนต้น มีการปลูกตลอดทั้งปี ผลการคำนวณดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ข้อมูลและผลการคำนวณปริมาณการใช้น้ำของพืชอ้างอิง

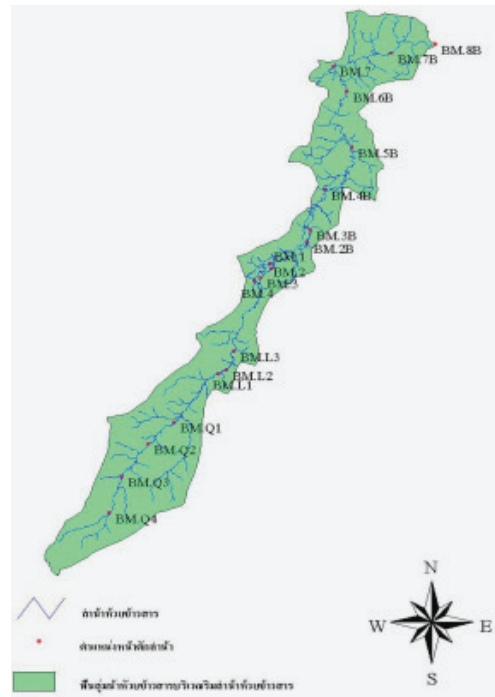
ค่าสัมประสิทธิ์	JAN	FEB	MAR	APR	MAY	JUN	JUL	AUG	SEP	OCT	NOV	DEC
จำนวนวัน	31	28	31	30	31	30	31	31	30	31	30	31
อุณหภูมิเฉลี่ยรายวัน	23.8	26.1	28.7	29.8	28.1	27.4	27.4	27.2	26.9	24.9	23.3	26.8
ความชื้นสัมพัทธ์	63	63	61	60	59	59	60	62	63	70	72	68
พืชสวน	4	4.4	5.1	6.3	7.5	8.2	8.7	8.4	8.2	6.9	5.4	4.5
ข้าววน	3.4	3.3	3.2	3.2	3.3	3.3	3.9	4	2.5	3.9	5.9	5.4
พืชไร่/สวนผลไม้/พืชยืนต้น	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.01	0.2	0.2
ค่าเฉลี่ยโดยรวมน้ำ	19.155	21.300	24.096	27.686	28.55	28.544	29.105	29.974	28.7263	24.554	20.902	24.0992
ค่าเฉลี่ยรายเดือน 2 มม	38.6811698	27.543133	36.403831	36.403831	37.543133	43.2310247	44.369666	45.972399	28.4420357	44.369666	67.132323	63.716234
พื้นที่การเกษตรทั้งหมด(ไร่)	5.08046234	4.4644114	3.7232097	2.76177179	2.58018976	2.52288511	2.41310756	2.32118636	2.42075611	3.03015876	4.40000014	3.6601257
พื้นที่สวน	12.3	13.45	14.3	15.05	15.9	16.5	17.1	17.6	18.05	17	17.8	18.1
พื้นที่ไร่	15.45	16.14	16.75	16.85	16.9	16.9	16.44	16.39	16.33	15.6	15.64	16.33
พื้นที่ไร่	3.84679776	4.611966	5.39094251	4.726464	4.33152386	4.92974058	4.83733112	4.66664982	4.62194491	5.94809396	4.02521516	4.14979233
พื้นที่สวน	0.721	0.744	0.769	0.779	0.783	0.784	0.787	0.793	0.748	0.731	0.714	0.752
พื้นที่ไร่	0.279	0.246	0.231	0.221	0.237	0.236	0.243	0.243	0.252	0.267	0.284	0.248
พื้นที่การเกษตรทั้งหมด	128.3	127.9	155.1	153.2	148.3	129.2	127.4	121.4	122.2	159.7	128.8	128.4

ผลการวิเคราะห์ปริมาณฝนเฉลี่ยของพื้นที่ริมตลิ่งลำน้ำห้วยข้าวสารพบว่าปริมาณฝนเล็กน้อยในเดือนมกราคมและปริมาณฝนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งปริมาณฝนมากที่สุดในเดือนกันยายนประมาณ 267 มิลลิเมตร หลังจากนั้นปริมาณฝนค่อยๆ ลดลง ผลจากปริมาณฝนเฉลี่ยรายเดือนนำมาวิเคราะห์ปริมาณใช้การ (สมการที่ 2 และ 3) ซึ่งค่าที่คำนวณได้แสดงไว้ในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ปริมาณฝนเฉลี่ย ฝนใช้การของข้าว พืชไร่ ผัก และผลไม้

เดือน	ฝนเฉลี่ยรายเดือน		ฝนใช้การข้าว		ฝนใช้การพืชไร่/พืชผัก/ไม้ผล	
	มม.	มม.	มม.	มม.	มม.	มม.
มกราคม	2	8				4
กุมภาพันธ์	9	13				8
มีนาคม	26	26				17
เมษายน	81	65				43
พฤษภาคม	196	133				89
มิถุนายน	237	154				102
กรกฎาคม	232	151				101
สิงหาคม	256	162				108
กันยายน	267	167				111
ตุลาคม	110	83				56
พฤศจิกายน	28	28				18
ธันวาคม	1	7				4

การวิเคราะห์ปริมาณน้ำในลำน้ำทำการสำรวจหน้าตัดลำน้ำห้วยข้าวสารจำนวน 19 ตำแหน่งดังภาพที่ 4 ปริมาณน้ำท่าแต่ละช่วงจุดควบคุมน้ำ หาได้จากการใช้ค่าน้ำหนัก (Weighting Factor) ของขนาดพื้นที่รับน้ำแต่ละจุดควบคุมน้ำ ดังตารางที่ 6 และ จากการคำนวณหาปริมาณน้ำเต็มหน้าตัดลำน้ำได้ปริมาณน้ำกักเก็บในลำน้ำของพื้นที่ศึกษา ประมาณ 5,246,000 ลูกบาศก์เมตร ดังแสดงในตารางที่ 7

ภาพที่ 4 ตำแหน่งหน้าตัดลำน้ำ

ตารางที่ 6 ค่าน้ำหนัก (Weighting Factor) ของขนาดพื้นที่รับน้ำ และปริมาณน้ำกักเก็บแต่ละช่วง จุดควบคุมน้ำ (Control Point)

	จุดควบคุมน้ำ (Control Point ; C.P.)				รวม
	C.P.1	C.P.2	C.P.3	C.P.4	
พื้นที่รับน้ำ (km ²)	88.3	17.9	39.9	63.9	210
ค่าน้ำหนัก	0.42	0.09	0.19	0.30	1
ปริมาณน้ำกักเก็บ(1000 m ³)	2,203.32	472.14	996.74	1,573.80	5,246

ตารางที่ 7 การคำนวณปริมาณน้ำกักเก็บในลำน้ำ

ลำดับที่	ชื่อ	พื้นที่หน้าตัด	ความยาวลำน้ำ	ปริมาณน้ำ
1	BM.Q4	40.88	4,981.85	203,671.48
2	BM.Q3	25.34	3,417.20	86,583.65
3	BM.Q2	27.17	3,503.23	95,168.75
4	BM.Q1	23.53	2,787.16	65,577.69
5	BM.L1	16.53	5,533.30	91,466.56
6	BM.L2	26.60	709.90	18,886.61
7	BM.L3	133.18	2,294.36	305,555.52
8	BM.4	3.93	8,567.50	33,706.26
9	BM.3	44.29	421.45	18,664.76
10	BM.2	46.75	1,340.38	62,663.44
11	BM.1	28.10	1,143.22	32,129.51
12	BM.2B	139.83	4,401.07	615,398.98
13	BM.3B	48.79	1,584.24	77,301.09
14	BM.4B	122.31	5,207.68	636,930.51
15	BM.5B	98.29	6,859.09	674,170.35
16	BM.6B	59.14	6,928.91	409,763.96
17	BM.7	74.69	2,768.79	206,805.91
18	BM.7B	137.12	5,337.33	731,857.89
19	BM.8B	196.71	4,472.54	879,787.98
รวม (ลูกบาศก์เมตร)				5,246,090.88
รวม (1,000 ลูกบาศก์เมตร)				5,246.09

จากผลการวิเคราะห์ปริมาณน้ำต้นทุนและปริมาณความต้องการใช้น้ำในสภาพปัจจุบัน สามารถวิเคราะห์สมดุลน้ำในแต่ละจุดควบคุมได้ดังนี้

พื้นที่ของจุดควบคุมน้ำที่ 1 เป็นพื้นที่บริเวณต้นน้ำของลำน้ำห้วยข้าวสารพบว่าปริมาณน้ำทำในแต่ละเดือนประมาณ 2,203,300 ลูกบาศก์เมตร ปริมาณความต้องการใช้น้ำ ในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงมีนาคม ที่มีปริมาณฝนค่อนข้างน้อยและเป็นช่วงที่มีการปลูกพืชไร่ ปลูกผัก และการใช้น้ำของไม้ผล ไม้ยืนต้น ปริมาณความต้องการใช้น้ำจากลำน้ำ เฉลี่ยประมาณ 494,500 ลูกบาศก์เมตร เดือนเมษายนซึ่งเป็นช่วงที่เริ่มมีฝน และเดือนตุลาคมเป็นช่วงปลายฤดูฝน มีความต้องการใช้น้ำจากลำน้ำ เฉลี่ยประมาณ 343,250 ลูกบาศก์เมตรและเดือนพฤษภาคมเริ่มมีฝนตกค่อนข้างมากมีความต้องการใช้น้ำจากลำน้ำประมาณ 158,500 ลูกบาศก์เมตร ช่วงเดือนมิถุนายนถึงกันยายน นอกจากการปลูกพืชไร่ ปลูกผัก และไม้ผล ไม้ยืนต้นแล้ว ยังเป็นช่วงการทำนาปี และเป็นช่วงฤดูฝนจึงทำให้มีน้ำฝนมาช่วยรองรับความต้องการใช้น้ำ จึงทำให้มีปริมาณความต้องการใช้น้ำจากลำน้ำค่อนข้างน้อย คือ เฉลี่ยประมาณ 245,950 ลูกบาศก์เมตร จากข้อมูลข้างต้นพบว่าปริมาณน้ำเพียงพอกับความต้องการการใช้น้ำ

พื้นที่ของจุดควบคุมน้ำที่ 2 เป็นพื้นที่รับน้ำต่อจากพื้นที่

จุดควบคุมที่ 1 พบว่าในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงมีนาคมมีปริมาณน้ำทำจากจุดควบคุมที่ 1 ไหลเข้ามาจุดควบคุมที่ 2 เฉลี่ยประมาณ 1,708,800 ลูกบาศก์เมตร เดือนเมษายนและเดือนตุลาคมเฉลี่ยประมาณ 1,860,050 ลูกบาศก์เมตร เดือนพฤษภาคม เท่ากับ 2,044,800 ลูกบาศก์เมตร และช่วงเดือนมิถุนายนถึงกันยายนเฉลี่ยประมาณ 1,957,350 ลูกบาศก์เมตร นอกจากนี้พบว่าปริมาณน้ำในลำน้ำของแต่ละเดือนประมาณ 472,100 ลูกบาศก์เมตร ดังนั้นปริมาณน้ำทั้งหมดของแต่ละเดือนในจุดควบคุมที่ 2 มีดังนี้ช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงมีนาคม มีปริมาณน้ำเฉลี่ยประมาณ 2,180,900 ลูกบาศก์เมตร เดือนเมษายนและเดือนตุลาคมเฉลี่ยประมาณ 2,332,150 ลูกบาศก์เมตร เดือนพฤษภาคม เท่ากับ 2,516,900 ลูกบาศก์เมตร ช่วงเดือนมิถุนายนถึงกันยายนปริมาณน้ำเฉลี่ยประมาณ 2,429,450 ลูกบาศก์เมตร สำหรับปริมาณความต้องการน้ำพบว่าในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงมีนาคม ที่มีปริมาณฝนค่อนข้างน้อยและเป็นช่วงที่มีการปลูกพืชไร่ ปลูกผัก และการใช้น้ำของไม้ผล ไม้ยืนต้น ปริมาณความต้องการใช้น้ำจากลำน้ำ เฉลี่ยประมาณ 115,880 ลูกบาศก์เมตร เดือนเมษายนซึ่งเป็นช่วงที่เริ่มมีฝน และเดือนตุลาคมเป็นช่วงปลายฤดูฝน มีความต้องการใช้น้ำจากลำน้ำ เฉลี่ยประมาณ 82,450 ลูกบาศก์เมตรและเดือนพฤษภาคมเริ่มมีฝนตกค่อนข้างมากมีความต้องการใช้น้ำจากลำน้ำประมาณ 40,100 ลูกบาศก์เมตร ช่วงเดือนมิถุนายนถึงกันยายน นอกจากการปลูกพืชไร่ ปลูกผัก และไม้ผล ไม้ยืนต้นแล้ว ยังเป็นช่วงการทำนาปี และเป็นช่วงฤดูฝนจึงทำให้มีน้ำฝนมาช่วยรองรับความต้องการใช้น้ำ จึงทำให้มีปริมาณความต้องการใช้น้ำในลำน้ำค่อนข้างน้อย คือ เฉลี่ยประมาณ 67,325 ลูกบาศก์เมตร จากข้อมูลข้างต้นพบว่าปริมาณน้ำเพียงพอกับความต้องการการใช้น้ำ

พื้นที่ของจุดควบคุมน้ำที่ 3 เป็นพื้นที่รับน้ำต่อจากพื้นที่จุด

ควบคุมที่ 2 พบว่าในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงมีนาคมมีปริมาณน้ำทำจากจุดควบคุมที่ 2 ไหลเข้ามาจุดควบคุมที่ 3 เฉลี่ยประมาณ 2,065,120 ลูกบาศก์เมตร เดือนเมษายนและเดือนตุลาคมเฉลี่ยประมาณ 2,249,800 ลูกบาศก์เมตร เดือนพฤษภาคม เท่ากับ 2,476,900 ลูกบาศก์เมตร และช่วงเดือนมิถุนายนถึงกันยายนเฉลี่ยประมาณ 3,358,92 ลูกบาศก์เมตร นอกจากนี้พบว่าปริมาณน้ำในลำน้ำของแต่ละเดือนประมาณ 996,700 ลูกบาศก์เมตร ดังนั้นปริมาณน้ำทั้งหมดของแต่ละเดือน

ในจุดควบคุมที่ 3 มีดังนี้ช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงมีนาคม มีปริมาณน้ำเฉลี่ยประมาณ 3,061,820 ลูกบาศก์เมตร เดือนเมษายนและเดือนตุลาคมเฉลี่ยประมาณ 3,246,500 ลูกบาศก์เมตร เดือนพฤษภาคม เท่ากับ 3,473,600 ลูกบาศก์เมตร ช่วงเดือนมิถุนายนถึงกันยายน ปริมาณน้ำเฉลี่ยประมาณ 3,358,925 ลูกบาศก์เมตร สำหรับปริมาณความต้องการน้ำพบว่าในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงมีนาคม ที่มีปริมาณฝนค่อนข้างน้อยและเป็นช่วงที่มีการปลูกพืชไร่ ปลูกผัก และการใช้น้ำของไม้ผลไม้ยืนต้น ปริมาณความต้องการใช้น้ำจากลำน้ำ เฉลี่ยประมาณ 350,040 ลูกบาศก์เมตร เดือนเมษายนซึ่งเป็นช่วงที่เริ่มมีฝน และเดือนตุลาคมเป็นช่วงปลายฤดูฝน มีความต้องการใช้น้ำจากลำน้ำ เฉลี่ยประมาณ 229,650 ลูกบาศก์เมตรและเดือนพฤษภาคมเริ่มมีฝนตกค่อนข้างมากมีความต้องการใช้น้ำจากลำน้ำประมาณ 82,800 ลูกบาศก์เมตร ช่วงเดือนมิถุนายนถึงกันยายน นอกจากการปลูกพืชไร่ ปลูกผัก และไม้ผลไม้ยืนต้นแล้ว ยังเป็นช่วงการทำนาปี และเป็นช่วงฤดูฝนจึงทำให้มีน้ำฝนมาช่วยรองรับความต้องการใช้น้ำ จึงทำให้มีปริมาณความต้องการใช้น้ำในลำน้ำค่อนข้างน้อยคือ เฉลี่ยประมาณ 151,300 ลูกบาศก์เมตร จากข้อมูลข้างต้นพบว่าปริมาณน้ำเพียงพอกับความต้องการการใช้น้ำ

พื้นที่ของจุดควบคุมน้ำที่ 4 เป็นพื้นที่รับน้ำต่อจากพื้นที่จุดควบคุมที่ 2 พบว่าในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงมีนาคมมีปริมาณน้ำท่าจากจุดควบคุมที่ 3 ไหลเข้ามาจุดควบคุมที่ 4 เฉลี่ยประมาณ 2,711,780 ลูกบาศก์เมตร เดือนเมษายนและเดือนตุลาคมเฉลี่ยประมาณ 3,016,850 ลูกบาศก์เมตร เดือนพฤษภาคม เท่ากับ 3,390,800 ลูกบาศก์เมตร และช่วงเดือนมิถุนายนถึงกันยายนเฉลี่ยประมาณ 3,207,625 ลูกบาศก์เมตร นอกจากนี้พบว่าปริมาณน้ำในลำน้ำของแต่ละเดือนประมาณ 1,573,800 ลูกบาศก์เมตร ดังนั้นปริมาณน้ำทั้งหมดของแต่ละเดือนในจุดควบคุมที่ 4 มีดังนี้ช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงมีนาคม มีปริมาณน้ำเฉลี่ยประมาณ 4,285,580 ลูกบาศก์เมตร เดือนเมษายนและเดือนตุลาคมเฉลี่ยประมาณ 4,590,650 ลูกบาศก์เมตร เดือนพฤษภาคม เท่ากับ 4,964,600 ลูกบาศก์เมตร ช่วงเดือนมิถุนายนถึงกันยายน ปริมาณน้ำเฉลี่ยประมาณ 4,781,425 ลูกบาศก์เมตร สำหรับปริมาณความต้องการน้ำพบว่าในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงมีนาคม ที่มีปริมาณฝนค่อนข้างน้อยและเป็นช่วงที่มีการปลูกพืชไร่ ปลูกผัก และการใช้น้ำของไม้ผลไม้ยืนต้น ปริมาณความต้องการใช้น้ำจากลำน้ำ เฉลี่ยประมาณ 332,175

ลูกบาศก์เมตร เดือนเมษายนซึ่งเป็นช่วงที่เริ่มมีฝน และเดือนตุลาคมเป็นช่วงปลายฤดูฝน มีความต้องการใช้น้ำจากลำน้ำ เฉลี่ยประมาณ 196,100 ลูกบาศก์เมตรและเดือนพฤษภาคมเริ่มมีฝนตกค่อนข้างมากมีความต้องการใช้น้ำจากลำน้ำประมาณ 83,800 ลูกบาศก์เมตร ช่วงเดือนมิถุนายนถึงกันยายน นอกจากการปลูกพืชไร่ ปลูกผัก และไม้ผลไม้ยืนต้นแล้ว ยังเป็นช่วงการทำนาปี และเป็นช่วงฤดูฝนจึงทำให้มีน้ำฝนมาช่วยรองรับความต้องการใช้น้ำ จึงทำให้มีปริมาณความต้องการใช้น้ำในลำน้ำค่อนข้างน้อยคือ เฉลี่ยประมาณ 183,400 ลูกบาศก์เมตร จากข้อมูลข้างต้นพบว่าปริมาณน้ำเพียงพอกับความต้องการการใช้น้ำ

7. สรุปผลการศึกษา

จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้คือ ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายเดือนมีปริมาณเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งเดือนกันยายนมีปริมาณฝนมากที่สุดแล้วค่อยๆ ลดลง สำหรับปริมาณน้ำในลำน้ำห้วยข้าวสารมีปริมาณน้ำทั้งลำน้ำประมาณ 5,246,000 ลูกบาศก์เมตร ปริมาณความต้องการใช้น้ำในช่วงฤดูฝนมีความต้องการใช้น้ำในลำน้ำค่อนข้างน้อยเนื่องจากใช้น้ำฝนเป็นหลักในการอุปโภคบริโภค และการเพาะปลูก สำหรับนอกฤดูฝนจะมีความต้องการใช้น้ำจากลำน้ำค่อนข้างมากโดยเฉพาะการปลูกพืชไร่ พืชผัก และพืชยืนต้น และจากการวิเคราะห์พบว่าปริมาณน้ำท่าในลำน้ำห้วยข้าวสารสามารถรองรับปริมาณความต้องการใช้น้ำในพื้นที่ริมตลิ่งในสภาพปัจจุบัน ได้

8. เอกสารอ้างอิง

- [1] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2537. โครงการศึกษาข้อมูลและศักยภาพการพัฒนาภูมิ
น้ำบางประอง. ภาควิชาวิศวกรรมทรัพยากรน้ำ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- [2] ประกอบ วิโรจน์บุญ และฤกษ์ชัย ศรีวรรมาศ, 2543. คุณสมบัติการไหล
ของน้ำท่าจากลุ่มน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ศูนย์วิจัยทรัพยากรน้ำ
คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
- [3] ปฐพีชล วาอุคคิ, 2548. คู่มือเลือกโค. สำนักพิมพ์พีท-แพลน พับลิชชิง
- [4] วินัย ประถมพิชญ์, 2527. การผลัดศุกร. สำนักพิมพ์เกษตรไทย
- [5] อาวุธ ต้นโซ, 2538. การผลัดศุกรปี. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์